

**Różanecznik żółty *Rhododendron luteum* na Polesiu Wołyńskim****The yellow rhododendron *Rhododendron luteum* in Volhynian Polesie**EUGENIUSZ DUBIEL<sup>1</sup>, JERZY PIÓRECKI<sup>2</sup>

<sup>1</sup> Instytut Botaniki, Uniwersytet Jagielloński  
31–501 Kraków, ul. Kopernika 27  
e-mail: eugeniusz.dubiel@uj.edu.pl

<sup>2</sup> Arboretum i Zakład Fizjografii, Bolestraszyce  
Przemyśl, skr. poczt. 471

**Słowa kluczowe:** różanecznik żółty, *Rhododendron luteum*, Polesie Wołyńskie, historia odkrycia, zbiorowiska leśne, ochrona.

Różanecznik żółty *Rhododendron luteum* Sweet, zwany też azalią pontyjską *Azalea pontica* L., należy do roślin cieszących się wyjątkowym zainteresowaniem ze strony przyrodników ze względu na rozmieszczenie, ciekawą biologię i walory estetyczne. Do głównych ośrodków występowania tej rośliny należą: Kaukaz, Azja Mniejsza i Polesie Wołyńskie. Liczne badania wskazują, że na Polesiu Wołyńskim różanecznik żółty jest reliktem trzeciorzędowym. W okresie postglacjalnym nastąpiło nieznaczne rozszerzenie zasięgu z ostoi wołyńskiej na tereny sąsiednie, w tym na najbardziej oddalone stanowisko w Woli Zarczyckiej koło Leżajska.

Różanecznik żółty na Polesiu Wołyńskim został odkryty w 1795 roku przez Dionizego Miklera, wybitnego ogrodnika, który założył lub przekomponował ponad 60 ogrodów na Wołyniu i Podolu. Główną zasługę w rozpowszechnieniu różaneczніка w ogrodach botanicznych i parkach Europy przypisuje się Liceum Krzemienieckiemu (1806–1832), gdzie pracowali wybitni botanicy – Wilibald Besser i Antoni Andrzejowski. Występowanie różaneczніка żółtego na Polesiu Wołyńskim pokrywa się dość dokładnie z rozmieszczeniem skał krystalicznych, zazwyczaj płytko zalegających w podłożu. Różanecznik rośnie tu obficie w wilgotnym borze mieszanym *Quercus robur*-*Pinetum* i w sosnowym borze bagiennym *Vaccinium uliginosum*-*Pinetum*. Ze względu na masowe występowanie w obrębie dużej „wyspy” poleskiej i wyjątkową żywotność rośliny ta nie znalazła się na liście gatunków chronionych Ukrainy.

**SUMMARY**

Dubiel E., Piórecki J. The yellow rhododendron *Rhododendron luteum* in Volhynian Polesie

Chrońmy Przyr. Ojcz. 67 (2): 175–182, 2011

Natural localities of the yellow rhododendron *Rhododendron luteum* Sweet (pontic azalea *Azalea pontica* L.) occur in the Caucasus, Asia Minor, Volhynia (Ukraine) and on the south-eastern edges of the Alps (Slovenia). The plant was also reported from a natural locality in Poland in Wola Zarczycka near Leżajsk (Fig. 2).

*Rhododendron luteum* was discovered in Volhynian Polesie in 1795 by Dionizy Mikler (McClair), an outstanding Irish-born gardener who spent his adult life in Volhynia. Mikler either established and redesigned over 60 gardens in Volhynia and Podolia, and transformed post-Jesuit gardens in Krzemieniec into a botanical garden. The secondary school in Krzemieniec (1806–1832), which was founded by Tadeusz Czacki and employed such respected and

recognised botanists as Wilibald Besser and Antoni Andrzejowski, is credited with the distribution of *R. luteum* to European gardens. Replanted from the forest to the garden in Krzemieniec, the plant developed so well that its seeds were offered to other gardens in 1812. Seeds were ordered by Germany, France, England, Belgium and other countries (Macko 1951, Szafer 1964a). It seems certain now that *R. luteum*, which commonly occurs in parks and gardens across many European countries, originates from Volhynian Polesie.

A number of 19<sup>th</sup>- and 20<sup>th</sup>-century publications reported localities of *Rhododendron luteum* from Volhynian Polesie and discussed issues related to its origin. Those include studies by A. Rheman (1886), J. Paczoski (1900), M. Raciborski (1909), B. Hryniewiecki (1911), W. Szafer (1923, 1964a), St. Macko (1930) as well as K. Stecki and Cz. Jakubczyk (1932). A large body of data on localities and the ecology of *R. luteum* was also provided in studies by Ukrainian botanists, for instance M. Kotov (1933), A.I. Barbariĉ (1953), G.K. Smyk (1973) as well as G.K. Smyk and N.N. Bortnák (1984).

More in-depth investigations on forest communities with *Rhododendron luteum* have not been conducted so far. The shrub was generally described as closely associated with pine. Phytosociological relevés and observations conducted by us (Dubiel, Piórecki 2010) show that the best development of *R. luteum* is recorded in the moist mixed forest, *Quercus robur*-*Pinetum* (Fig. 5), a slightly worse development is observed in the pine bog forest, *Vaccinio uliginosi*-*Pinetum* (Fig. 6), and a considerably worse development is recorded in the oak-lime forest, rarely observed in Polesie. *R. luteum* is a common plant within its continuous distribution. It can also be found in clear-cut areas, in newly forested sites and ecotones of different types: on the border between forests and meadows, forests and fallow lands, and by roads and forest paths. We did not record *R. luteum* in typical pine forests, in raised peat bogs and sand dunes, such as in Wola Zarczycka near Leżajsk, during our stay in Volhynian Polesie.

A considerable increase in the density of localities of *Rhododendron luteum* within its continuous distribution has been observed in the last 100 years as new shrubs have occurred at many sites on overgrowing meadows and recently forested sites. The surface area occupied by forest communities with *R. luteum* is estimated to be 1.5 mln ha (Melnik 2000). *R. luteum* is not listed as a protected plant in Ukraine due to its mass occurrence within a large "island" in Polesie and the plant's vitality. The reserves (Snowidowicze and Karpilówka) founded when the area belonged to Poland no longer exist.